

Міністерство освіти і науки України
Сумський державний університет

**СУСПІЛЬНО-ПОЛІТИЧНІ ПРОЦЕСИ
НА УКРАЇНСЬКИХ ЗЕМЛЯХ:
ІСТОРІЯ, ПРОБЛЕМИ, ПЕРСПЕКТИВИ**

Матеріали
VI Всеукраїнської науково-практичної конференції

(Суми, 19 квітня 2019 року)

Суми
2019

СТОГОВА О. В.
канд. політ. наук, доцент
ГОЛОВАНОВА В. І.
студентка ННІП СумДУ

АБСЕНТЕЇЗМ: ГОЛОВНІ ЧИННИКИ ТА ВИДИ

Демократичний режим у будь-якій державі обумовлює те, що політична участь громадян в управлінні державою та прийнятті важливих суспільних рішень є невід'ємною частиною політичного процесу. Найпоширенішою формою прояву демократії у суспільстві є вибори. Проте в світі спостерігається тенденція до зниження рівня участі електорату у виборчому процесі. А це в свою чергу дає можливість ставити під сумнів легітимність виборів та їхніх результатів.

Проблему абсентеїзму у своїх працях висвітлювали такі вчені: Д.Е. Погорелий, К.І. Аринина, З.З. Джандубаева, Н. Заяць та ін.

Для визначення головних чинників та видів абсентеїзму, необхідно надати його визначення. Таким чином, абсентеїзм – це байдуже ставлення населення країни до політичного життя, ухилення, масова відмова від участі у виборах, зборах, та інших проявах громадської думки [1].

Науковці по-різному трактують причини, що лежать в основі абсентеїзму. Тому важливо з'ясувати, чому громадяни, які довгий період боролися за отримання права голосу, здобувши його, ухиляються від участі у виборах. На нашу думку, усі чинники, які визначають рівень абсентеїзму, можна поділити на чотири групи:

- 1) суб'єктивні – чинники, які є характеристиками самих виборців і визначають рівень їхньої політичної участі;
- 2) об'єктивні – чинники, які характеризують ситуацію у країні загалом, і виборчий процес зокрема;
- 3) кон'юнктурні – чинники, які складаються під впливом збігу обставин;

4) ініціативні – чинники, які є результатом впливу на виборців інших суб'єктів виборчого процесу[2].

До суб'єктивних чинників можна зарахувати такі дві підгрупи, як демографічні і ментально-психологічні. До демографічних чинників абсентеїзму належать: вік, стать (чоловіки є більш активними виборцями) [2], рівень доходів і соціальний статус. Щодо останнього, то активнішими виборцями є громадяни з середнім і високим рівнем доходів. Також до цієї підгрупи чинників належить і місце проживання.

До ментально-психологічної підгрупи чинників абсентеїзму відносять: освіту (вищий рівень абсентеїзму притаманний для виборців з низьким рівнем освіти); рівень політичної культури (виборці з високим рівнем політичної культури краще розуміють свою відповідальність за дії майбутньої влади, свій громадянський обов'язок та саме вони беруть участь як члени виборчих комісій, спостерігачів, довірених та уповноважених осіб тощо).

Об'єктивні чинники, що впливають на рівень абсентеїзму, теж можна розділити на кілька підгруп: соціальні, економічні та політичні.

Соціальні чинники – це стан та рівень розвитку самого суспільства. Тобто абсентеїзм – це результат кризового стану суспільства. Розпад соціальних зв'язків, втрата орієнтирів та суспільних ідеалів – причини низького рівня участі громадян у виборах.

Економічні чинники – це стан та рівень розвитку економіки держави. У ситуації економічної кризи, як правило, зростає рівень участі громадян у виборах, оскільки виборці бажають змінити ситуацію, змінити владу, яка призвела до економічного занепаду.

До політичних чинників, які збільшують рівень абсентеїзму, належить недовіра і несприйняття виборцями самої політичної системи. До політичних також можна віднести характер самого виборчого процесу. Так, абсентеїзму сприяє недемократичність виборчих процедур, застосування тиску, маніпуляцій. У такому

випадку виборець починає думати, що його голос нічого не вирішує, результат виборів є наперед визначений.

Помітний вплив на рівень абсентеїзму справляє також тип виборчої системи. Виборча практика демонструє, що під час застосування мажоритарної чи змішаної виборчих систем рівень абсентеїзму є вищим, ніж під час застосування пропорційної виборчої системи. Це пов'язано з тим, що за мажоритарної системи створюються сприятливіші умови для фальсифікації виборів. Відповідно виборці вважають, що цінність їхнього голосу є незначною і меншою мірою готові взяти участь у виборах. Крім того, за мажоритарної виборчої системи знижується важливість самого об'єкта обрання, оскільки виборці більшою мірою пов'язують можливість кардинальних позитивних змін у політиці насамперед з політичними партіями, а не з окремими кандидатами-мажоритарниками.

Ще одним політичним чинником абсентеїзму виступає тип виборів: чим вищий рівень виборів, тим більшою є участь громадян у голосуванні. Це пояснюється тим, що із збільшенням рівня виборів зростає і цінність посади, а відповідно і рівень сподівань, які покладають виборці на об'єкт обрання. Також зменшує рівень абсентеїзму одночасне проведення виборів різних рівнів. Що ж стосується місцевих виборів, то попри близькість місцевої влади до виборців, рівень абсентеїзму на місцевих виборах, як правило, є найбільшим. «Такий стан справ склався завдяки тому, що більшість виборців зараховують цю владу до влади «другого» сорту і мало хто з них знає, як вона функціонує».

Рівень абсентеїзму у державі характеризує стан політичної системи, відношення громадян до неї. Ігнорування голосування може бути як формою пасивного схвалення існуючої політичної ситуації, так і навпаки – формою вираження невдоволення владою, недовіри, що призводить до відсторонення людини від політичних процесів. Таким чином, серед абсентеїстів можна виділити різні групи.

1) особи, які не беруть участі у виборах з об'єктивних причин (фізична неміч, раптова хвороба, інші кон'юнктурні обставини, що унеможливають відвідування виборчої дільниці);

2) особи, які не мають особливих підстав для невдоволення ситуацією в суспільстві та не прагнуть до серйозних змін, як наслідок, вважають для себе зайвим участь у виборчому процесі;

3) індивіди, які негативно ставляться до порядку, що утвердився у суспільстві, або не вірять в можливість внести корективи у політику, що проводиться за допомогою виборчих бюлетенів, або розглядають своє утримання від участі у виборах як форму негативного політичного волевиявлення. До цієї категорії громадян відноситься ще одна специфічна група абсентеїстів, які голосують проти всіх політичних сил[3].

Таким чином, можна зробити висновок, що головними чинниками абсентеїзму є: суб'єктивні, об'єктивні, кон'юнктурні та ініціативні. Крім того, абсентеїзму сприяє низький рівень забезпечення участі громадськості у прийнятті реальних політичних рішень, недосконалість інститутів громадянського суспільства та ставлення громадян до політичної системи у цілому.

1. Политологический словарь-справочник / составители: Погорелый Д.Е., Филиппов К.В., Фесенко В.Ю. – Ростов н/Д: ООО «Наука-Спектр», 2008. – 320 с.

2. Аринина К.И. Абсентеизм в политике: причины и последствия [Электронный ресурс] / К.И. Аринина // Ученые записки Казанского университета: гуманитарные науки. – Режим доступа: <http://cyberleninka.ru/article/n/absenteizm-v-politike-prichiny-i-posledstviya>.

3. Заяць Н. Феномен абсентеїзму в умовах становлення демократичного суспільства в Україні // Юридична Україна. – 2008. – № 9 (69). – С. 4–8.